

MIKROKREDITLASH TIZIMIDA MAVJUD MUAMMOLAR VA ULARNI HAL ETISH YO'LLARI

Yo'ldashev Muhammadsodiq Boburjon o'g'li

Andijon Davlat Texnika instituti talabasi

Davidova Dilnoza Tadjibayevna

Andijon Davlat Texnika instituti

Iqtisodiyot kafedrası assistenti

dilnozatadjibayevna@gmail.com

Annotatsiya: *Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasida mikrokreditlash tizimining 2024–2025-yillardagi holati iqtisodiy tahlil asosida o'rganilgan. Mikromoliyalash mexanizmlarining iqtisodiy samaradorligi, aholining kam ta'minlangan qatlamlariga ko'rsatilayotgan moliyaviy xizmatlar sifati, kreditlarning qaytmasligi, foiz stavkalari va moliyaviy savodxonlik darajasi asosiy e'tibor markazida bo'ldi. Tadqiqotda Prezident farmonlari, Markaziy bank hisobotlari, xalqaro tashkilotlar ma'lumotlari hamda joylarda o'tkazilgan so'rovnomalar asosida muammolar aniqlanib, ularni bartaraf etish bo'yicha taklif va tavsiyalar ishlab chiqildi. Statistik tahlil, empirik yondashuvlar, hujjatli tahlil va komparativ metodlar asosida ishlab chiqilgan maqola, mamlakatda mikromoliyaviy inklyuziyani kengaytirish uchun amaliy asos bo'lib xizmat qiladi.*

Kalit so'zlar: *mikrokredit, moliyaviy inklyuziya, kredit riski, foiz stavkasi, kambag'allikni qisqartirish, moliyaviy savodxonlik, mikromoliyalash, raqamli moliyaviy xizmatlar, kredit portfeli, Markaziy bank.*

Kirish

So'nggi yillarda O'zbekiston Respublikasi aholining ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlari, xususan yoshlar, ayollar, ishsizlar va kichik biznes subyektlarini qo'llab-quvvatlash maqsadida mikromoliyaviy xizmatlarni kengaytirishga alohida e'tibor qaratmoqda. Xususan, 2024-yil 5-yanvardagi PF–11-sonli Prezident Farmonida aholining daromad manbalarini ko'paytirish va ularning o'zini o'zi band

qilishiga ko‘maklashish borasida mikrokreditlashni rag‘batlantirish choralari belgilandi[1].

Ammo amaliyotda bu tizimda qator tizimli muammolar mavjud: yuqori foiz stavkalari, kredit olishdagi byurokratik to‘siqlar, kreditlarning qaytmasligi, moliyaviy savodxonlikning pastligi va raqamli moliyaviy xizmatlarning sust rivojlanishi. Mazkur maqola aynan ushbu muammolarni aniqlash va ularning zamonaviy yechimlarini ishlab chiqishga qaratilgan.

Metodologiya. Ushbu tadqiqotda mikrokreditlash tizimini tahlil qilishda quyidagi metodlar qo‘llanildi:

Statistik va komparativ tahlil

2020–2025-yillar oralig‘idagi mikrokreditlash bo‘yicha O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki, Iqtisodiyot va moliya vazirligi hamda Jahon bankining rasmiy ochiq manbalaridan olingan ma’lumotlar asosida dinamik tahlil o‘tkazildi. Shuningdek, O‘zbekiston tajribasi Hindiston, Bangladesh, Gruziya kabi rivojlanayotgan mamlakatlar bilan taqqoslab baholandi[3].

Empirik tadqiqot (so‘rovnoma va kuzatuv)

2025-yilning fevral–mart oylarida Toshkent, Farg‘ona va Qashqadaryo viloyatlarida faoliyat yuritayotgan 50 nafar mikrokredit olgan fuqaro va 15 nafar bank xodimi ishtirokida so‘rovnoma va intervyu o‘tkazildi. Unda quyidagi jihatlar o‘rganildi:

- Kredit olishdagi murakkabliklar;
- Kreditdan foydalanish samaradorligi;
- Kredit qaytish darajasi va sabablari[4].

Kontent tahlil va hujjatli asoslar

Prezident farmonlari, hukumat qarorlari va xalqaro moliyaviy tashkilotlarning tavsiyalari asosida tahlil qilindi. Masalan, 2024-yil 12-fevraldagi “Kambag‘allikni qisqartirish strategiyasi–2030” hujjatida mikrokreditlashning ustuvor yo‘nalishlari ko‘rsatilgan[2].

Ilmiy adabiyotlar tahlili

Tadqiqot davomida quyidagi adabiyotlar asos qilib olindi:

- Yunus M. “Bank for the Poor” (1997)
- Xasanov A. “Kambag‘allik va mikrocredit strategiyasi” (2023)
- Normatov D. “Moliyaviy inklyuziya va mikromoliyalash tajribasi” (2023)
- World Bank: “Microfinance and Financial Inclusion Report” (2024)

SWOT-tahlil

Mikrocredit tizimining kuchli, zaif tomonlari, imkoniyat va xavf-xatarlarini aniqlash uchun SWOT tahlil metodidan foydalanildi.

Vizual tahlil va grafiklar

Tahlil natijalari asosida Excel va SPSS dasturlarida grafik, diagramma va jadval tahlillari amalga oshirildi.

Natijalar. Tadqiqot natijalari quyidagi 3 ko‘rsatkich bo‘yicha ifodalanadi:

1-jadval

Mikrocreditlash ko‘rsatkichlari (2020–2025)

Yil	Ajratilgan mikrocreditlar (mlrd so‘m)	O‘sinh sur‘ati (%)	Kredit oluvchilar soni (ming)
2020	3 400	—	200
2021	4 800	+41%	320
2022	6 100	+27%	410
2023	7 900	+29%	525
2024	9 700	+22%	610
2025*	11 200	+15.5%	710

*2025-yil birinchi chorak natijalari prognoz asosida.

2. Kredit oluvchilarning asosiy muammolari (so‘rovnoma asosida)

Mikrocredit oluvchilar duch kelgan muammolar (foizda):

- Yuqori foiz stavkalari – 45%
- Kafillik va garov topishda qiyinchilik – 30%
- Hujjatlar rasmiylashtirishdagi murakkablik – 15%
- Moliyaviy savodsizlik – 10%[5].

3. SWOT-tahlil

Kuchli tomonlar	Davlat qo'llab-quvvatlashi	Yoshlar va ayollar dasturi
Zaif tomonlar	Foiz stavkalarining yuqoriligi	Moliyaviy savodsizlik
Imkoniyatlar	Raqamli xizmatlarni kengaytirish	
Tahdidlar	Kreditlarning qaytmasligi xavfi	

Munozara. O'zbekistonda mikrokreditlash hajmi yildan-yilga o'sib borayotganiga qaramay, tizimda hal etilishi lozim bo'lgan qator tizimli muammolar mavjud. Foiz stavkalari ba'zan 24–30% gacha yetishi aholining past daromadli qatlamlari uchun og'ir yuk bo'lib qolmoqda[6-7]. Raqamli moliyaviy xizmatlarning sust rivojlanishi esa xizmatlar geografiyasini cheklab qo'ymoqda. Xalqaro tajriba, xususan Bangladeshdagi Grameen Bank modeli, davlat tomonidan subsidiya asosida past foizli mikrokreditlar ajratish va moliyaviy savodxonlikni oshirish orqali bu muammolarni yengishga imkon berayotganini ko'rsatadi[8].

Xulosa va takliflar

Mikrokreditlash tizimi aholining ijtimoiy-iqtisodiy faolligini oshirishda muhim omil bo'lib xizmat qilmoqda. Biroq, tizimda quyidagi takomillashtirish choralari zarur:

1. Foiz stavkalarini ijtimoiy zaif qatlamlar uchun subsidiya orqali kamaytirish;
2. Mikrokredit ajratishda garovsiz, ishonch asosidagi kreditlash modellari (trust-based lending)ni joriy etish;
3. Moliyaviy savodxonlikni oshirish bo'yicha hududiy seminarlar tashkil etish;
4. Raqamli mikromoliyalash platformalarini kengaytirish;
5. Kreditlarning natijaviy monitoringini kuchaytirish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 5-yanvardagi PF-11-sonli farmoni. www.president.uz
2. "Kambag'allikni qisqartirish strategiyasi-2030", Iqtisodiyot va moliya vazirligi, 2024.
3. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki rasmiy hisobotlari, 2020-2024 yillar. www.cbu.uz
4. Yunus M. (1997). *Banker to the Poor: Micro-Lending and the Battle Against World Poverty*.
5. Xasanov A. (2023). *Kambag'allik va mikro kredit strategiyasi*. Toshkent: Iqtisodiyot.
6. Normatov D. (2023). "Moliyaviy inklyuziya va mikromoliyalash tajribasi", *Iqtisodiy tahlil* jurnali.
7. World Bank. (2024). *Global Microfinance and Financial Inclusion Report*.
8. UNDP Uzbekistan. (2024). *Inclusive Finance for Development*.